



ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΔΕΙΘΕΡΟΤΗΤΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΚΑΘΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

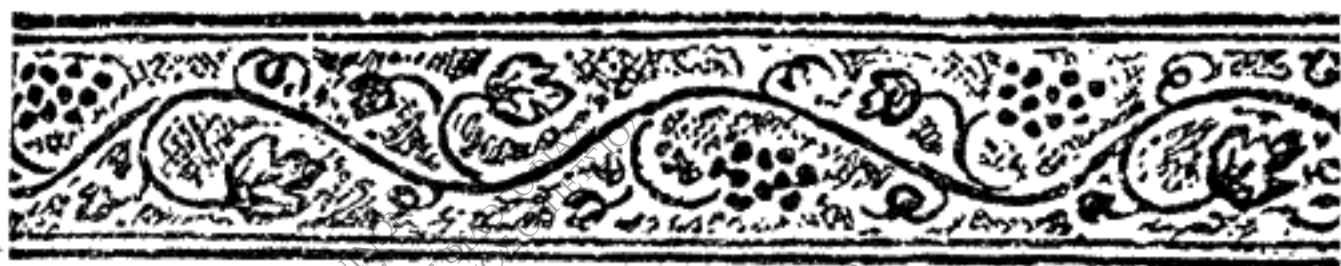
ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1952



Ε.Υ.Δ. Π.Ε. Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008



ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

[ΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ]

Σήμερα θά κάνουμε λόγο, όπως υποσχεθήκαμε, για τις μάλλον επιστημονικές εκδόσεις της τελευταίας πενταετίας. *Ας αναφέρουμε πρώτα όσα βιβλία σχετίζονται με την ιστορία της λογοτεχνίας.

Ο Ρούντολφ Χέλμ (Rudolf Helm) έγραψε ένα μικρό βιβλίο με τόν τίτλο «Τό άρχαίο μυθιστόρημα», πού μπορεί νά θεωρηθεί άπαραίτητο συμπλήρωμα του γνωστού έργου του Έρβιν Ρόντες «Τό έλληνικό μυθιστόρημα και οι πρόδρομοί του» (τυπώθηκε σέ τρίτη έκδοση τό 1914). *Ένα πολύ σημαντικό έργο είναι και ό «Ορφείας» του Βάλτερ Ρέμ (Walther Rehm) με τόν υπότιτλο «Ο ποιητής και οι νεκροί». *Ο συγγραφέας παρακολουθεί τό όρφικό σύμβολο άπό τή μυθολογική έποχή, προχωρεί στό μεσαίωνα και φτάνει ώς τόν Ρίλκε, πού τόν θεωρεί άνακαινιστή του όρφικού συμβόλου στην ποίηση της έποχής μας.

«Έρευνες στην Όδύσσεια» είναι ό τίτλος ένός συγγράμματος του Ράϊνχολτ Μέρκελμπαχ (Reinhold Merkelbach) και θέμα του—περίπου 300 χρόνια καταγίνεται ή έπιστήμη μ'αυτό τό πρόβλημα—άν ή Όλιάδα και ή Όδύσσεια είναι προϊόντα ένός Όμήρου ή πολλών και πόσων. *Ο Μέρκελμπαχ είναι όπαδός της δεύτερης θεωρίας και βλέπει στή μορφή της Όδύσσειας, όπως είναι σήμερα, τό αποτέλεσμα μιās εξέλιξης 150 περίπου έτών. Τήν πιό καινούργια μορφή, — άπό έναν Άθηναίο ποιητή,— τήν τοποθετεί γύρω άπό τό 550 π.Χ.

Μακρυνά άπό τή λεγόμενη φιλολογική κριτική, προσπαθει ό Έρρίκος Βάϊνστοκ (Heinrich Weinstock) νά μās δείξει τήν ένότητα και τή θεία έννοια του ανθρώπου και του κόσμου στό βιβλίο του «Ο Σοφοκλής». Στόν Γουλιέλμο Κράντζ (Wilhelm Kranz) χρωστούμε ένα σύγγραμμα με τόν τίτλο «Ο Έμπεδοκλής» και τόν υπότιτλο «Άρχαία μορφή και ρομαντική άναδημιουργία», πού άποτελείται άπό δύο μέρη.

Στό πρώτο γίνεται λόγος για τά νιάτα, για τό έργο, για τό θάνατο, τό περιβάλλον και τήν πνευματική έπιρροή στους μεταγενεστέρους του ποιητή, φιλοσόφου και γιατρού άπό τή Μεγάλη Έλλάδα και στό δεύτερο μέρος πληροφορείται ό άναγνώστης του βιβλίου για τή σχέση της τραγωδίας «Ο θάνατος του Έμπεδοκλή» του Χέλντερλιν με τό άρχαίο της πρότυπο. Πρέπει νά αναφέρουμε έπίσης τή γερμανική μετάφραση του έργου του *Άγγλου Άρθουρ Βάϊγαλλ (Arthur Weigall) «Η Σαπφώ στη Λέσβο. Η ζωή και ή έποχή της».

*Όσο για τήν καθεαυτό έλληνικήν ιστορία, έχει νά επιδείξει ή μεταπολεμική γερμανική βιβλιογραφία μερικά άξιόλογα έργα. *Ο Χέρμαν Μπένγκτσον (Hermann Bengtson) έγραψε ένα βαθυστόχαστο σύγγραμμα «Έλληνική Ιστορία» και ένα άλλο με τόν τίτλο «Είσαγωγή στην άρχαία ιστορία», όπου ή Έλλάδα παίζει τόν πρώτο ρόλο. *Ο συγγραφέας αυτός θεωρείται ως πρός τόν τρόπο της επιστημονικής του έρευνας άντιπρόσωπος της ιστορικής παράδοσης του μεγάλου ιστορικού Μόμσεν (1817-1903). Μιά «Ιστορία της έλληνικής και ρωμαϊκής άρχαιότητας» δημοσίευσε ό Ούλριχ Κάρστετ (Ulrich Kahrstedt), όπου όμως δέν γίνεται λόγος ούτε για τήν όμηρική, ούτε για τή μυκηναϊκή και κρητική έποχή. Μόνον άπό τόν έβδομο αιώνα άρχίζει τό βιβλίο αυτό. «Ζωντανό παρελθόν. Η Έλλάς και τό Ρωμαϊκό κράτος» είναι ό τίτλος ένός συγγράμματος του *Οθωνός Έρρίκου Μύλλερ (Otto Heinrich Müller), προορισμένο μάλλον για τους μαθητές των γερμανικών γυμνασίων. *Ένας άπό τους πιό δόκιμους ιστορικούς της Γερμανίας, ό Χέλμουτ Μπέρβε (Helmut Berne), γνωστός πρό πάντων άπό τό δίτομό του έργο «Έλληνική Ιστορία» (1931), μās χάρισε ένα νέο βιβλίο του, τις «Μορφωτικές δυνάμεις της άρχαιότητας», μιιά συλλογή άπό δοκίμια για τήν έλληνική και ρωμαϊκή ιστορία. *Ο Κάρολος Χέν (Karl Höhn) έγραψε ένα έργο

* Βλ. «Νέα Έστία», άρ. 590, σελ. 179-183.

μέ 24 θαυμάσιες εἰκόνες γιά τόν Σόλωνα, «Ὁ Σόλων, πολιτικός καί σοφός». Ὁ μέγας Ἀθηναῖος παρουσιάζεται στό βιβλίο αὐτό κυρίως ὡς ἕνας ἐκπρόσωπος τῆς δικαιοσύνης καί τῆς ἠθικῆς. Ὁ Ἕκαρτ Πέτερικ, πού τόν ἀναφέραμε στό πρῶτο μέρος τοῦ σημειώματός μας ὡς συγγραφέα ἑνός δράματος «Ἡ Ναυσικά», τύπωσε ἕνα πολὺ συμπαθητικό βιβλιαράκι μέ τόν τίτλο «Γιατί ἀγαποῦμε τοὺς Ἕλληνες καί γιατί σπουδάζουμε τήν ἱστορία τους;» Πρέπει νά ἀναφέρομε ἐδῶ καί τὸ δίτομο ἔργο τοῦ Ἑρνέστου Κόρνεμαν (Ernst Kornemann) «Παγκόσμια ἱστορία τοῦ χώρου τῆς Μεσογείου» (σπουδαῖος ὁ ρόλος πού παίζει ἡ Ἑλλάς στό ἱστορικό αὐτό τμήμα τοῦ πλανήτη μας).

Ὁ πρῶτος ἀπό τοὺς ζωντανούς γερμανοὺς ἀρχαιολόγους, ὁ Ἑρνέστος Μπούσορ (Ernst Buschor) δημοσίευσε τρία βαθυστόχαστα ἔργα γιά τήν ἑλληνική τέχνη: «Ὁ Μαύσωλος καί ὁ Ἀλέξανδρος», «Ἡ ἑλληνιστική εἰκόνα» καί «Νεανίες τῆς ἀρχαιότερης ἑλληνικῆς ἐποχῆς», δηλαδή τοῦ ἐβδόμου καί ἔκτου αἰῶνα. Στόν Λουδοβίκο Κούρτιους (Ludwig Curtius) χρωστοῦμε ἕνα βιβλίο μέ τόν τίτλο «Ἑρμηνεῖες γιά 6 ἑλληνικά ἀγάλματα». Μέ τήν ἑλληνική ζωγραφική τέχνη καταγίνεται καί ὁ Κάρολος Κύνπλερ (Karl Kübler), πού ἔγραψε μιὰ μελέτη γιά τήν «Ἀρχαία ἀττική ζωγραφική», μέ 113 εἰκόνες. Ἐνας ἄλλος σημαντικός ἀρχαιολόγος, ὁ Γεώργιος Λίπολτ (Georg Lippold) μᾶς χάρισε μιὰ «Ἑλληνική πλαστική». Ὁ Χάιντς Κέλερ (Heinz Köhler) ἔγραψε ἕνα βιβλίο μέ τόν τίτλο «Τά ἀνάγλυφα τῶν ἑλληνικῶν ναῶν». «Προβλήματα γιά τήν τέχνη τοῦ Φειδία» λέγεται ἕνα σύγγραμμα τοῦ Ἑρνέστου Λάγγλοτς (Ernst Langlotz) καί «Ἑλληνικά κεφαλαί» ἕνα ἄλλο τοῦ Χέρμπερτ Μπούτλαρ (Herbert Bultlar). Ὁ Φρειδερίκος Μάτς (Friedrich Matz) τελείωσε καί δημοσίευσε τόν πρῶτο τόμο τῆς «ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης» του, «ἑνός τεράστιου ἐγχειρήματος», ὅπως παραδέχεται ἡ γερμανική ἀρχαιολογική ἐπιστήμη.

Ἔργα γιά τήν ἑλληνική μουσική ἔγραψε ὁ Μάξ Βέγνερ (Max Wegner), «Ἡ μουσική ζωὴ τῶν Ἑλλήνων» καί ὁ καθηγητής τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης στό πανεπιστήμιο τῆς Heidelberg Θρασύβουλος Γεωργιάδης, «Ὁ ἑλληνικός ρυθμός». Ὁ Ἕλληνας συγγραφέας τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ βιβλίου δέν παραλείπει νά συσχετίσει τή μουσική καί τὸ ρυθμὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅσο ἐπιτρέπουν τουλάχιστον οἱ σχετικὲς ἐρευνες, μέ τοὺς χοροὺς καί τὰ τραγούδια τῶν Νεοελλήνων. Ἄς ἀναφέρομε ἐδῶ καί τὸ βιβλίο τῆς Ἄννας Σπίτσμπαρτ (Anna Spitzbarth) «Ἐρευνες γιά τήν τεχνική στό παίξιμο τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας».

Ἡ ἑλληνική θρησκεία ἀντιπροσωπεύεται ἐπίσης μέ διάφορες ἐπιστημονικὲς ἐργασίες. Μᾶλλον ἐμμέσως θίγει θρησκευτι-

κὰ ζητήματα ἡ μελέτη τοῦ Βάλτερ Ὀττο (Walter Otto) «Τὸ ἑλληνικὸ πρότυπο». Ἐνα πολὺ ἀξιόλογο σύγγραμμα εἶναι τοῦ Φρίτς Σαχερμάιερ (Fritz Schachermayer) «Ὁ Ποσειδῶν καί ἡ γέννηση τῆς ἑλληνικῆς πίστεως». Μέ τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου, πρὸ πάντων μέ τὸν Ἑρμῆ, ἀσχολεῖται ὁ Κάρολος Κερενύι (Karl Kerényi) στό σύγγραμμά του «Ὁ Ἑρμῆς, ὁ ὁδηγὸς τῶν ψυχῶν». Ὁγκῶδες ἔργο εἶναι «Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας» (τῆς ἀρχαίας) τοῦ Μάρτιν Νίλσον (Martin Nilson). Μέ τήν Καινὴ Διαθήκη καταγίνονται ὁ Χάινς Ἀσμύσεν (Hans Asmussen) στή μελέτη του «Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου πρὸς Ἐφεσίους» καί ὁ Βόλφγανγκ Τρίλχας (Wolfgang Trillhass) στό βιβλίο του «Δεκαεφτά παρατηρήσεις γιά τὴν δευτέρη ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους». Στὰ 1944 δολοφονήθηκε ἀπὸ τοὺς ναζιζῆδες ὁ Κίλιαν Κίρχχοφ (Kilian Kirchhoff) πού εἶχε μεταφράσει τοῦ Συμεῶνος τοῦ Θεολόγου τὸ «Φῶς ἐκ φωτός», μιὰ συλλογὴ ὕμνων τοῦ μεγάλου ἐπισκόπου. Ἐπειδὴ ἡ γερμανικὴ αὐτὴ μετάφραση ἐξαντλήθηκε, βγήκε στὰ 1951 μιὰ καινούργια ἔκδοση μέ τὴν ἀρωγὴ ἑνός παλιοῦ του φίλου καί συνεργάτη.

Στὴ μεταπολεμικὴ ἐποχὴ (δηλ. ἔπειτ' ἀπὸ τὸ δευτέρου παγκόσμιου πόλεμο) εἶδαν τὸ φῶς καί κάμποσα, μποροῦμε νά ποῦμε σχετικῶς πολλὰ, ἐπιστημονικὰ ἔργα γιά τὴν Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, πού ὁμως δέν τ' ἀναφέρομε, ἐπειδὴ οἱ συγγραφεῖς ἐξετάζουν σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τὴ σημερινὴ κατάσταση τῆς θρησκείας καί τῆς ἐκκλησίας στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωσῆ. Πάντως σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα γίνεται ἀρκετὸς λόγος καί γιά τὴ μητέρα τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας, δηλ. γιά τὴ θρησκεία καί ἐκκλησία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Πολλὲς εἶναι οἱ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες πού ἔχουν γιά θέμα τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Στὴν πρώτη γραμμὴ ἀπ' ὄλους τοὺς φιλοσόφους βρίσκεται ὁ Πλάτωνας. Ὁ Ἑρνέστος Χόφμαν (Ernest Hoffmann) δημοσίευσε τὰ μαθήματα πού ἔκαμε γιά τὸ μεγάλο φιλόσοφο στό πανεπιστήμιότης Heidelberg μέ τόν τίτλο «Ὁ Πλάτωνας». Ἐνα ἄλλο βιβλίο μέ τὸν ἴδιο τίτλο ἔγραψε ὁ Κούρτ Σίλλινγκ (Kurt Schilling). Τὸ σύγγραμμα αὐτὸ ἔχει μιὰ πολὺ λεπτομερῆ εἰσαγωγὴ στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία. Τὸν Κούρτ Βίττε (Kurt Witte) τὸν κατηγορεῖ ἡ σοβαρὴ κριτικὴ, γιατί προσπάθησε νά ἀποδείξει στό σύγγραμμά του «Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνα» ὅτι τὸ φιλόσοφο αὐτὸν δὲν τὸν κατάλαβε ἀκόμα κανεὶς, ἐπειδὴ γράφει τάχα ἐπίτηδες ἀσάφως καί διαφοροῦμενα. Τὸν «Φαίδωνα» μετάφρασε ὁ Φράντς Ντίρλμαϊερ (Franz Dirlmeier) καί τὸν ἔβγαλε μαζί μέ τὸ ἀρχαῖο κείμενο. Ἡ μετάφραση τοῦ «Φαίδρου» τοῦ Ἄρτουρ Χύμπερ (Arthur Hübscher) στηρίζεται στὴν κλασσικὴ μετάφραση τοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου

ναὶ τὸ προῖον ἑνὸς σοβαροῦ φιλολόγου καὶ λεπτοῦ καλλιτέχνη, ἐνῶ τὸ σύγγραμμα τοῦ Γκέρχαρτ Νέμπελ (Gerhard Nebel) «Παγκόσμια ἀγώνια καὶ θεϊκὸς θυμὸς» ὀφείλεται στὴν πέννα ἑνὸς καλοῦ φιλόλογου καὶ σπουδαίου φιλοσόφου. Ὁ ὑπότιτλος τοῦ ἔξοχου αὐτοῦ συγγράμματος εἶναι «Μιά ἐρμηνεία τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας». Ἡ ἑλληνικὴ ἀστρονομία βρῆκε ἕνα διερμηνέα στὸν Ἑρρίκο Μπάις (Heinrich Boiss), ποὺ ἔγραψε μιὰν «Ἀρχαία ἀστρονομία» παραθέτοντας σχετικὰ ἑλληνικά (καὶ λατινικά) κείμενα σὲ μετάφραση γνωστῶν γερμανῶν ἐπιστημόνων. Ἐνας λεπτομερὴς ἐπίλογος δίνει διαφορὰς ἐξηγήσεις γιὰ τὰ κείμενα αὐτά. Πολὺ διαφωτιστικὰ ὡς πρὸς τὴν ἐπίδραση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς γερμανικῆς λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφίας τῆς ἐποχῆς τοῦ Sturm und Drang (γιὰ τὸ δεύτερο ἡμῖσι τοῦ 18οῦ αἰῶνος) εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Ἀντολφ Μπέκ (Adolf Beck) «Ἑλληνογερμανικὴ συνάντηση». Ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ μετάφραση κε τὸ σύγγραμμα τοῦ σέρ Ρ. Β. Λίβινγκστον (Sir R. W. Livingstone) «Greek Ideals and Modern Life». Ὁ γερμανικὸς τίτλος εἶναι «Ζωντανὸς Ἑλληνισμὸς».

Ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς γλωσσολογίας ἔχομε νὰ παρουσιάσωμε στοὺς ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἑστίας» τρία ἐξαισία βιβλία. Τὸ ἕνα εἶναι τοῦ Μάνου Λόϊμαν (Manu Leumann) καὶ ἔχει τὸν τίτλο «Ὀμηρικὲς λέξεις». Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὶς λέξεις τῶν δύο ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ λεκτικὸ τῆς Ἰλιάδας καὶ τῆς Ὀδύσειας φανερώνει πὼς δὲν μπορεῖ πιά νὰ γίνῃ λόγος γιὰ ἕνα ν Ὀμηρο ἀλλὰ γιὰ μερικούς. Τὸ ἄλλο βιβλίον ἀπὸ τὸν κλάδο τῆς γλωσσολογίας ἔχει τὸν τίτλο «Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις στὴ γερμανικὴ», γραμμένο ἀπὸ τὸν Φράντς Ντόρνσαϊφ (Franz Dornseiff). Καὶ τὸ τρίτον «Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα» τοῦ Χάνς Πέσελ (Hans Poeschel), μὲ τὸν ὑπότιτλο «Ἱστορία καὶ εἰσαγωγή», ἐπῆρε ἀπὸ τὸν καλύτερο γερμανὸ κριτικὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἀπὸ τὸν Φράντς Ντίρλμαϊερ, τὸν ἔπαινο «Τοῦτο τὸ βιβλίον εἶναι γραμμένο γιὰ Εὐρωπαίους».

Ἄν καὶ κάνω λόγο μόνο γιὰ ἐκεῖνα τὰ ἐπιστημονικὰ βιβλία ποὺ ἀπευθύνονται ἐπίσης στοὺς μὴ ἐιδικούς, ὅχι μόνο στοὺς φιλόλογους, νομίζω ὅτι ἀξίζει νὰ ἀναφέρω ἀκόμα τέσσερις ἐκδόσεις τοῦ γνωστοῦ Βυζαντινολόγου Φράντς Ντέλγκερ

(Franz Dölger), ποὺ συνεχίζει πολὺ ἐπιτυχῶς τὴν παλιὰ παράδοση τοῦ Κρουμπάχερ, τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Βυζαντινολογίας στὴ Γερμανία. Πρόκειται γιὰ τὶς ἐξῆς ἐκδόσεις: «Ἡ Βυζαντινὴ ποίησις τῆς καθαρῆς οὐσίας». «Τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔτος τῶν Βυζαντινῶν», «6 Βυζαντινὰ πρακτικὰ τοῦ 14 αἰῶνα γιὰ τὸ μοναστήρι Ἰβήρων» καὶ «Ἀπὸ τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ Ἁγίου Ὁρους». Τὸ τελευταῖον ἔχει τὸν ὑπότιτλο 115 ἔγγραφα καὶ σφραγίδες δέκα ἑκατονταετηρίδων» καὶ μπορεῖ χωρὶς ἄλλο νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σοβαρὰ ἔργα τῆς διεθνούς βυζαντινολογίας.

Ὁ κατάλογος αὐτὸς τῶν 148 βιβλίων δὲν εἶναι βέβαια πλήρης. Μόνον ὀλίγα ἔργα ποὺ βγήκαν στὴ Γερμανία ἐκεῖθεν τοῦ Σιδηροῦ Παραπετάσματος, μποροῦσα νὰ ἀναφέρω, ἐπειδὴ δὲν μοῦ εἶναι προσιτὴ καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία. Ἐκτὸς τούτου δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ λόγος καὶ γιὰ ἐκεῖνα τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ποὺ εἶναι προορισμένα κυρίως γιὰ τοὺς ἐιδικούς, καὶ ὄχι γιὰ τὸν πολὺ κόσμον. Ἐννοῶ ἐκεῖνα τὰ βιβλία ποὺ θεωροῦνται βοηθήματα γιὰ τοὺς ἐιδικὰ ἀσχολουμένους μὲ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία. Μὰ φοβοῦμαι μήπως καὶ χωρὶς αὐτὰ λείπουν μερικὰ ἀξιόλογα βιβλία, λ.χ. δὲν ἀνέφερα στὸ πρῶτον μέρος τοῦ μελετήματός μου τὴν μετάφραση τῶν «Μακεδονικῶν παραμυθιῶν» ἀπὸ τὴ «Συλλογὴ Παρασκευᾶ Μηλιοπούλου» («Νέα Ἑστία», τεύχος 589, σελ. 137). Πάντως εἶναι ἡ ἀπαρίθμηση τῶν σχετικῶν βιβλίων ποὺ στηρίζεται στὸ στοιχεῖον ποὺ μοῦ προσέφεραν κυρίως τὸ καλύτερο λογοτεχνικὸ περιοδικὸ τῆς Γερμανικῆς Ὀμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας «Κόσμος καὶ Λόγος» («Welt und Wort») τοῦ Μονάχου καὶ μερικὰ καθημερινὰ φύλλα, ὅπως ἐλπίζω, ἀρκετὰ ἐν τάξει.

Πολὺ λυπηρὸ εἶναι ποὺ ἡ ν ἑ ἄ Ἑλλάς καὶ πρὸ πάντων ἡ νεοελληνικὴ λογοτεχνία τόσο λίγο ἀκούονται ἐδῶ. Στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης μου ἐξήγησα τὸν κυριώτερον λόγον γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτό. Ἄλλο πάλι φαίνεται — τονίζω τὸ «φαίνεται», — ὅτι ἀπὸ λίγο καιρὸ πνέει ἕνας ἄλλος ἀνεμος ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γερμανικῶν ἐκδοτικῶν οἰκῶν καὶ τοῦ γερμανικοῦ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ γιὰ τὴ λογοτεχνία τῶν ἀπογόνων τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Σοφοκλῆ. «Θαρσεῖν χρή τάχ' αὔριον ἔσεται ἄμεινον».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΑΪΝΜΕΤΖ